

ASISTENȚA PSIHOLOGICĂ CU PRIVIRE LA LIMBAJUL ELEVULUI: ACTIVITATEA PSIHOLOGULUI ȘCOLAR ȘI A LOGOPEDULUI

*Cristina DOLINSCHI,
asistent universitar, USM*

Odată cu modernizarea sistemului de învățământ, în mediul școlar accentul este pus pe dezvoltarea complexă a personalității elevilor, ținându-se cont de varietatea caracteristicilor individuale. Astfel, se impune consolidarea și extinderea serviciilor de asistență specializată în instituțiile de învățământ. Prezentul articol reflectă principalele aspecte ce țin de activitatea psihologului școlar și a logopedului în instituțiile de învățământ general din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: *asistență psihologică, asistență logopedică, limbaj, comunicare, direcții de activitate a psihologului.*

PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE REGARDING PUPIL LANGUAGE: THE ACTIVITY OF THE SCHOOL PSYCHOLOGIST AND THE SPEECH THERAPIST

With the modernization of the education system, in the school environment the emphasis is on the complex development of pupils personality, taking into account the variety of individual characteristics. Thus, it is necessary to consolidate and expand specialized assistance services in educational institutions.

This article reflects the main aspects related to the activity of school psychologist and speech therapist in general education institutions in the Republic of Moldova.

Keywords: *psychological assistance, speech therapy assistance, language, communication, directions of activity of the psychologist.*

Introducere

Mediul educațional este într-o continuă schimbare și restructurare generate de provocările societății (avansarea tehnologiilor informaționale, percepții distorsionate cu privire la rolul școlii, modificarea sistemului valoric și a necesităților actanților educaționali, situații de criză etc.), și de cerințele de calitate și eficiență înaintate sistemului de învățământ general care să satisfacă nevoile de cunoaștere și dezvoltare a elevilor. În acest context, realitatea vieții școlare devine din ce în ce mai complexă. Astfel, un copil aflat într-o instituție de învățământ general trebuie să acumuleze experiența necesară, interacționând activ cu mediul, semenii și adulții pentru a-și asigura pe viitor o autodezvoltare și autorealizare de succes. Sarcina principală a școlii este de a crea condiții pentru construirea unei traiectorii individuale de dezvoltare pentru fiecare copil în etapa de învățământ școlar.

Limbajul este o condiție necesară pentru formarea unei personalități armonioase, servind drept mijloc de comunicare prin care copilul acumulează cunoștințe,

învață norme de comportament, își exprimă emoțiile și sentimentele, stabilește relații cu cei din jur etc. Pentru asigurarea unui nivel optim de funcționare a limbajului la elevi este necesară implicarea tuturor actorilor educaționali. În acest sens, pe dimensiunea limbajului asistența psihologică și asistența logopedică ar facilita dezvoltarea capacităților lingvistic-comunicaționale.

Totodată, rămân a fi îngrijorătoare datele cu privire la numărul copiilor ce suferă de tulburări de limbaj și comunicare [1].

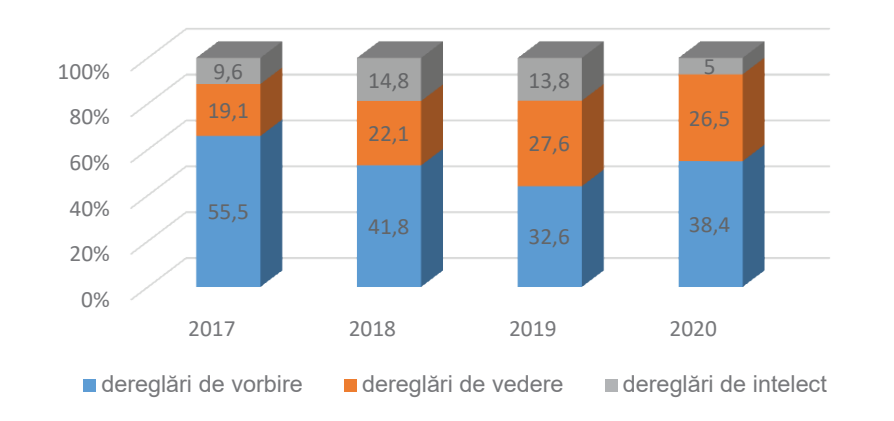


Fig. 1. Statistica copiilor cu necesități speciale conform Biroului Național de Statistică (% din numărul total de copii cu necesități speciale)

Din datele prezentate în Figura 1 observăm că cei mai mulți dintre copiii cu necesități speciale sunt cu dereglări de vorbire. Chiar dacă pe parcursul anilor se atestă o diminuare a numărului acestor copiii, totuși valorile procentuale rămân la cote înalte, ceea ce denotă o problemă actuală și acută în ceea ce privește limbajul la copii.

Analiza comparativă a activității psihologului școlar și a logopedului cu privire la limbajul elevului

În domeniul limbajului la elevi accentul se pune pe evaluarea, corectarea, eliminarea sau neutralizarea a ceea ce pare a fi nedorit sau dăunător, precum și pe dezvoltarea anumitor competențe lingvistice și comunicative.

Atât activitatea psihologului, cât și a logopedului în sistemul de învățământ general este reglementată de o serie de acte legislative și normative, printre care menționăm:

- Codul Educației al Republicii Moldova nr.152 din 17 iulie 2014;
- Repere metodologice privind activitatea psihologului în instituțiile de învățământ general (Aprobate prin ordinul Ministrului Educației, Culturii și Cercetării nr.01 din 02.01.2018);

- Repere metodologice privind activitatea logopedului în instituțiile de învățământ general (Aprobate prin ordinul Ministrului Educației, Culturii și Cercetării nr.01 din 02.01.2018);
- Legea nr.60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități;
- HG nr.732 din 16.09.2013 cu privire la Centrul Republican de Asistență Psihopedagogică și Serviciile raionale/municipale de asistență psihopedagogică;
- Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului, aprobată prin ordinul Ministerului Educației nr.99 din 26 februarie 2015;
- Regulamentul-cadru al Comisiei multidisciplinare intrașcolare din instituția de învățământ primar, secundar, Ciclul I și II.

Este evident faptul că munca psihologului școlar în ceea ce privește limbajul elevilor ar putea fi facilitată de prezența unui logoped în instituțiile de învățământ general a cărui activitate este complexă, sistematică prin suportul specializat oferit, orientat spre dezvoltarea limbajului și a comunicării copiilor/elevilor în scopul dezvoltării armonioase a personalității acestora, și contribuie la optimizarea procesului educațional în general [2].

Principiile care stau la baza activității psihologului și logopedului în instituțiile de învățământ [2, 3] sunt concepute pentru a asigura:

- rezolvarea sarcinilor profesionale în conformitate cu standardele etice;
- protecția drepturilor legale ale persoanelor cu care specialiștii în asistență psihologică și logopedică interacționează: elevi, părinți/reprezentanți legali ai copilului, cadre didactice, cadre de conducere și alți actori implicați în procesul educațional;
- stabilirea și menținerea unei relații între specialist și beneficiar bazată pe încredere și respect mutual;
- consolidarea unei atitudini pozitive față de serviciile de asistență psihologică și logopedică în rândul elevilor, părinților și al comunității didactice.

Intervenția timpurie

Asigurarea de șanse egale

Abordarea individualizată și valorificarea potențialului fiecărui copil

Nondiscriminarea, acceptarea și valorificarea tuturor diferențelor



Fig. 2. Principiile care stau la baza activității psihologului școlar și a logopedului

Chiar dacă aceste principii reprezintă un pilon al serviciilor specializate în instituțiile școlare, se impune clarificarea anumitor aspecte ce țin de asistența cu privire la limbajul elevilor. În majoritatea cazurilor, sistemul interacțional al logopedului și psihologului școlar se referă la elevii cu tulburări de limbaj și comunicare, implicând și alți participanți din mediul școlar și familial. Dacă ne referim la principiul abordării intersectoriale și multidisciplinare, psihologul și logopedul fac parte din Comisia multidisciplinară intrașcolară în vederea organizării unui proces educațional incluziv de calitate, participând totodată și la elaborarea Planului Educațional Individualizat.

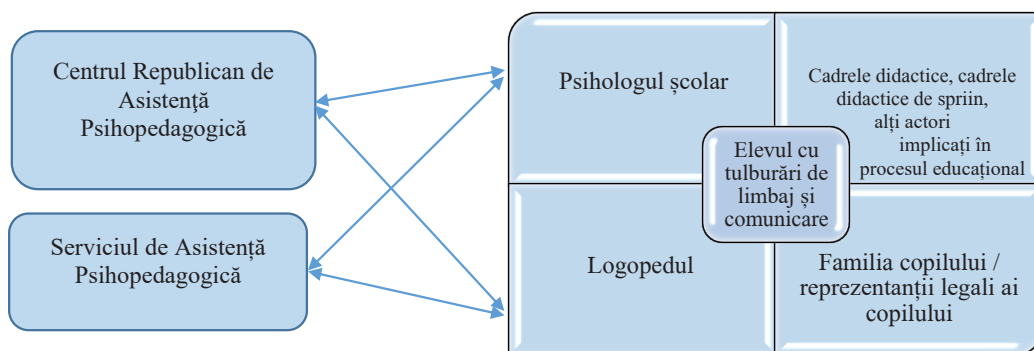


Fig. 3. Sistemul relațional al psihologului școlar și logopedului

De asemenea, un punct tangențial dintre psiholog și logoped vizează abordarea sistemică și complexă a elevilor cu tulburări de limbaj și comunicare. De exemplu, nu putem dezvolta doar o anumită funcție sau proces psihic. Anumite

disfuncționalității lingvistice și comunicaționale au repercusiuni negative asupra dezvoltării celorlalte procese psihice. Printre problemele care pot apărea se numără: memorie verbală redusă, atenție scăzută, probleme în sfera emoțională și volitivă etc. Cu cât intervenția este mai timpurie, cu atât mai eficientă ea va fi, prevenind astfel apariția tulburărilor secundare pe dimensiunile cognitivă, afectivă și comportamentală.

Reieșind din activitățile pe care trebuie să le realizeze psihologul școlar și logopedul, există puncte care presupun o colaborare pertinentă între acești specialiști în ceea ce privește limbajul pentru toți actorii din mediul educațional [4]:

- organizarea de activități specifice pentru prevenirea și eliminarea tulburărilor de limbaj;
- implicarea activă a părinților în corectarea limbajului la copii;
- inițierea și abilitarea cadrelor didactice și a părinților în utilizarea proceselor educative adecvate vârstei și particularităților individuale ale copiilor;
- consilierea familiilor care întâmpină dificultăți în educarea copiilor;
- conștientizarea de către cadre didactice și părinți a importanței pe care o are limbajul – necorectarea de timpuriu a tulburărilor de limbaj duce la eșec școlar, teama de a vorbi, dificultăți de integrare în colectiv;
- consolidarea deprinderilor și priceperilor de exprimare corectă;
- asigurarea unui climat favorabil atât la școală, cât și în familie, menit să favorizeze dezvoltarea limbajului.

În lipsa unui logoped în instituțiile de învățământ, multe dintre aceste obiective sunt realizate de către psihologul școlar.

Tabel. Direcțiile de activitate ale psihologului școlar cu privire la limbajul elevului

<i>Direcția de activitate</i>	<i>Obiective</i>
Evaluare psihologică și psihodiagnoză	<ul style="list-style-type: none"> • analiza auto/sesizărilor din partea copiilor, cadrelor didactice, cadrelor de conducere, părinților/reprezentanților legali, alți actori implicați în procesul educațional cu privire la anumite probleme ce țin de limbaj și comunicare; • selectarea instrumentelor de evaluare, realizarea evaluării psihologice și reevaluarea se axează pe determinarea nivelului de dezvoltare a limbajului și a aptitudinilor de comunicare în funcție de vârsta și particularitățile de dezvoltare ale elevilor; • în cazul în care se depistează anumite întârzieri în dezvoltarea limbajului, tulburări funcționale, psihologul școlar apelează la logoped pentru o evaluare logopedică a elevului.

Prevenție/profilaxie	<ul style="list-style-type: none"> • prevenirea dificultăților în dezvoltarea limbajului prin identificarea factorilor de risc care ar favoriza apariția problemelor în procesul de dezvoltare și crearea condițiilor favorabile pentru această dezvoltare; • facilitarea comunicării eficiente în vederea antrenării abilităților sociale ale copiilor în procesul de învățare și relaționare; • elaborarea recomandărilor în vederea dezvoltării limbajului și a comunicării eficiente a copilului, ținând cont de particularitățile individuale și de vârstă; • asigurarea unui parteneriat eficient cu familia, în vederea formării și dezvoltării competențelor comunicaționale, construirii unor relații pozitive și constructive între părinte-copil, părinte-cadru didactic.
Consilierea psihologică	<ul style="list-style-type: none"> • consiliere psihologică cu copiii în vederea optimizării comunicării, relațiilor interpersonale; • consiliere psihologică cu părinții/reprezentanții legali ai copilului în scopul prevenirii și diminuării dificultăților de relaționare și comunicare; • ședințe de consiliere cu cadrele didactice în vederea stabilirii dificultăților/problemelor specifice ce vizează limbajul și comunicarea elevilor în dependență de vârstă, grupă/clasă de copii, particularităților individuale de dezvoltare ale copilului, identificarea cauzelor acestora și implicarea în soluționarea lor etc.
Activitatea de dezvoltare personală	<ul style="list-style-type: none"> • selectarea și elaborarea programelor de intervenție în domeniul lingvistic-comunicațional; • implementarea programelor de intervenție în vederea dezvoltării limbajului, formării competențelor pro-sociale – de comunicare, colaborare/cooperare, negociere, relaționare.

În ceea ce privește asistența psihologică cu referire la limbajul elevului, psihoprofilaxia reprezintă un sistem de măsuri de prevenire a abaterilor în dezvoltarea limbajului copiilor de vârstă școlară și a comunicării eficiente dintre actorii mediului educațional. Astfel, psihologul școlar se încadrează în crearea condițiilor psihologice favorabile de dezvoltare a limbajului și a comunicării.

Sarcina de bază a intervenției psihologice în instituțiile de învățământ pre-universitar pe dimensiunea limbajului este de a contribui maximal la dezvoltarea acestuia. Totodată, prin prisma realizării activității de consiliere, psihologul acordă consiliere individuală și de grup administrației, cadrelor didactice, părinților privind problemele lingvistic-comunicaționale ale copiilor; realizează ședințe de consiliere individuală cu elevii pe probleme legate de limbaj și comunicare; consultă și ghidează părinții în caz de depistare a devierilor în dezvoltarea limbajului la copil. Totodată, psihologul elaborează programe de dezvoltare și desfășoară ședințe și traininguri orientate spre dezvoltarea capacităților comunicaționale ale

elevilor, stimulându-se în acest sens și dezvoltarea aptitudinilor intelectuale, a abilităților socioemoționale.

Analizând situația din Republica Moldova, am putea menționa următoarele dificultăți cu privire la asistența psihologică în domeniul lingvistic:

- Lipsa psihologilor școlari, a logopezilor și a logopezilor-psihologi în fiecare instituție de învățământ;
- Supradozarea psihologului școlar cu sarcini suplimentare în ceea ce privește implicarea acestuia în activități de asistență psihologică cu privire la limbajul elevului;
- Existența unor varii motive din partea beneficiarilor de a refuza sau amâna asistența psihologică oferită în mediul educațional respectiv (de ex., în cazul unor tulburări de limbaj, se vor accentua simptomele, având repercusiuni cu mult mai mari asupra dezvoltării psihosociale a elevului). Când un copil cu tulburări de vorbire nu este asistat profesionist apar probleme de ordin psihologic. La școală un copil cu bâlbâială se poate închide în sine și apar probleme severe de personalitate. Ajunge la o frică patologică sau logonevroză, o formă mai accentuată de bâlbâială. Aici ar fi binevenită colaborarea dintre psihologul școlar și logoped, cu implicare nemijlocită a părinților și cadrelor didactice.
- Lipsa de experiență a psihologilor școlari, precum și absența unor ghiduri metodologice despre asistența psihologică cu privire la limbaj.
- Există puține centre psiho-socio-pedagogice gratuite care prestează servicii psihologice, logopedice, psihopedagogice în vederea asigurării capacității optime de funcționare a copiilor/elevilor, familiei, angajaților din sistemul educațional. Majoritatea centrelor în care se pune accent pe recuperarea și dezvoltarea capacităților lingvistice sunt private, ceea ce limitează accesul unor beneficiari.

Ținând cont de dificultățile enumerate anterior, realizarea activităților de asistență metodologică din partea logopedului ar putea facilita semnificativ munca psihologului școlar prin acordarea asistenței metodologice sub diverse forme (consultații, mese rotunde, ședințe metodice, discuții etc.) cadrelor didactice, psihologului, altor specialiști implicați în asistența copilului/elevului, părinților/reprezentanților legali ai copilului cu tulburări de limbaj și comunicare, în scopul implicării în procesul de compensare/ameliorare a tulburărilor de limbaj [2].

Concluzii

Asistența psihologică și logopedică reprezintă niște segmente importante într-un sistem de învățământ holistic. Complementaritatea pozițiilor psihologului și ale logopedului în abordarea complexă a elevului, cooperarea strânsă pe toate direcțiile de activitate rămâne a fi o condiție necesară pentru asigurarea asistenței specializate eficiente în dezvoltarea optimă a personalității copilului. Implemen-

tarea cu succes a acestor obiective este posibilă numai cu o relaționare strânsă a acestor specialiști. Astfel, consecvența și interacțiunea psihologului și a logopedului contribuie la schimbări eficiente, calitative, în dezvoltarea limbajului și a comunicării elevilor la diferite trepte de școlarizare, crește nivelul de cunoștințe și competențe ale cadrelor didactice și părinților.

Referințe:

1. *Situația copiilor în Republica Moldova*. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Disponibil: <https://statistica.gov.md/> [Accesat: 01.12.2021]
2. Repere metodologice privind activitatea logopedului în instituțiile de învățământ general. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_nr.01_din_02.01.2018_0.pdf [Accesat: 29.11.2021]
3. Repere metodologice privind activitatea psihologului în instituțiile de învățământ general. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_nr.02_din_02.01.2018_0.pdf [Accesat: 29.11.2021]
4. VILCEA, P. *Parteneriatul educațional logopedic*. 2013. Disponibil: <http://revistadeasistentaeducationala.blogspot.com/2013/06/parteneriatul-educational-educational.html> [Accesat: 29.11.2021]

Notă: *Lucrarea a fost efectuată în cadrul Proiectului Bazele teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane*. Cifrul: 20.80009.1606.10.